

ALBERT G. MACKEY

FRANCMASONERIA
ISTORIA, SIMBOLISMUL ȘI FILOSOFIA EI

Traducere din limba engleză:
WALTER FOTESCU

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

PARTEA ÎNTÂI: ISTORIA MASONERIEI

I. Originea și evoluția Francmasoneriei	8
II. Noachiții	18
III. Francmasoneria primitivă a Antichității	20
IV. Francmasoneria Falsă a Antichității	24
V. Misterele antice	29
VI. Meșteșugarii dionisiaci	33
VII. Unirea Masoneriei speculative cu cea operativă la Templul lui Solomon	41
VIII. Francmasonii itineranți din Evul Mediu	44
IX. Separarea elementului operativ	46

PARTEA A DOUA: SIMBOLISMUL MASONERIEI

I. Sistemul instrucției simbolice	50
II. Știința speculativă și arta operativă	53
III. Simbolismul templului lui Solomon	59
IV. Forma Lojei	72
V. Ofițerii unei loje	75
VI. Punctul din interiorul unui cerc	77
VII. Acoperământul lojei	80
VIII. Simbolismul ritual	85
IX. Ritul descălțării	87
X. Ritul de investitură	90
XI. Simbolismul mănușilor	95
XII. Ritul circumambulațiunii	99
XIII. Ritul de investire și simbolismul luminii	103
XIV. Simbolismul pietrei de temelie	110
XV. Numele inefabil	121

PARTEA A TREIA: FILOSOFIA MASONERIEI

I. Spiritul	139
II. Filosofia	142
III. Libertatea	146
IV. Pueterea adevărului	149

Cuvânt înainte

În cadrul cercetărilor dedicate Francmasoneriei există două perspective care uneori coincid, dar de cele mai multe ori se află în conflict, în privința caracterului lor. Acestea sunt reprezentate de abordarea istorică și de cea tradițională, fiecare dintre acestea permițându-ne să privim Masoneria¹ într-un mod diferit. Abordarea istorică se referă la Instituția Francmasoneriei, așa cum o putem privi dintr-un punct de vedere exoteric, public; cea tradițională are legătură numai cu caracterul ei ezoteric sau secret. Întrucât legendele sale tradiționale au legătură exclusivă cu ritualul Ordinului, acestea nu constituie un subiect adecvat pentru cercetarea istorică; ele au fost inventate de creatorii riturilor pentru scopuri simbolice legate de formele de inițiere.

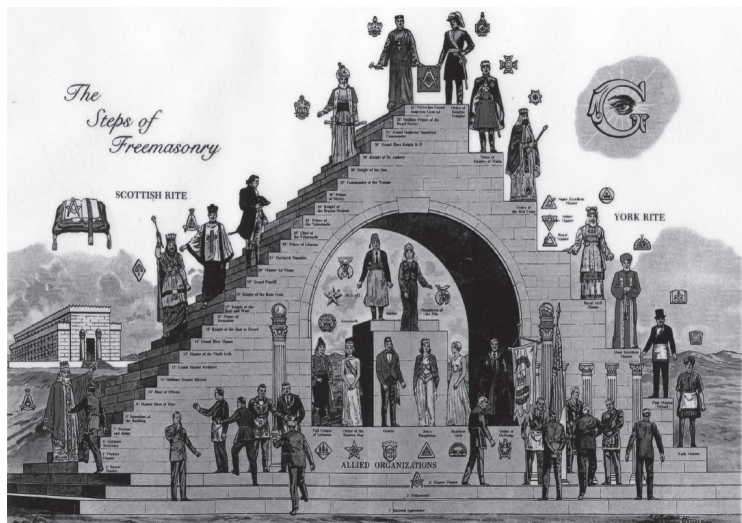
Aceste mituri și legende constituie temelia pe care s-a dezvoltat inclusiv sistemul filosofic masonic; dar întrucât trebuie considerate doar ca niște extensii ale unor idei speculative, ele nu pot fi categorisite drept narațiuni istorice. Din păcate, în operele autorilor care au scris despre originea și evoluția Masoneriei, de la începuturile ei și până în zilele noastre, ceea ce este legendă sau face parte din tradiție a fost mult prea mult amestecat cu elementul istoric. Efectul acestei situații, mai ales asupra minților pline de prejudecăți adverse, a fost că Ordinul și-a diminuat pretențiile de a avea o existență istorică. Doctrina conform căreia „dacă un lucru este fals într-unul din aspectele sale, atunci este fals în totalitate” a fost aplicată cu rigiditate, iar aserțiunile istoricului mason, care sunt cu adevărat autentice, au fost puse la îndoială sau respinse deoarece acesta a dat dovadă de credulitate sau naivitate în alte porțiuni ale expunerii sale.

Împrumutând limbajul tehnic al arheologiei, aș putea spune că istoria Masoneriei poate fi împărțită în două perioade: perioada preistorică și cea istorică. Prima este tradițională, cea de-a doua este documentară.

¹ Pe parcursul acestei cărți, termenii de Masonerie și Francmasonerie vor fi folosiți fără a face vreo discriminare, cu excepția unor cazuri speciale, ce vor fi specificate la momentul potrivit.

Dar, în cadrul oricărei cercetări istorice, fiecare dintre aceste părți trebuie să fie foarte clar definită.

Mai există de asemenea și o altă împărțire: istoria ezoterică și cea exoterică. Prima dintre ele are legătură exclusiv cu arcana Ordinului, și nu poate constitui, așa cum am afirmat, subiectul unei investigații istorice. În mod corespunzător, cea de-a doua are legătură cu sfera studiului istoric și se supune tuturor legilor criticismului istoric.

Perioada preistorică a Masoneriei numită de regulă perioada istoriei legendare, se referă la apariția, în vremurile îndepărtate, a Instituției Francmasonice, precum și la evoluția acesteia; ea relatează evenimente despre care se spune că au avut loc, fără însă ca despre ele să existe dovezi documentare, singura lor sursă fiind tradiția orală.

Perioada istorică a Francmasoneriei începe cu momentul în care înregistrările scrise sau tipărite furnizează mărturia validă că evenimentele relatate au avut într-adevăr loc. Când vine vorba de istoria națiunilor, savanții întâmpină mari dificultăți în definirea cu exactitate a punctului de separație dintre perioada preistorică și cea istorică. Așa cum în cazul științelor naturii este aproape imposibil să fie definită linia exactă de demarcație între două clase consecutive din cadrul regnurilor din natură, la fel și în cazul istoriei politice este greu să se spună când ia sfârșit perioada

preistorică și când începe cea istorică. În cazul Francmasoneriei ne lovim de același obstacol, iar această dificultate se accentuează în funcție de diferitele puncte de vedere din care privim Instituția Francmasoneriei.

Dacă vom adopta teoria (așa cum au făcut-o câțiva dintre scriitorii prea iconoclaști în viziunea lor) conform căreia Masoneria speculativă nu a fost niciodată altceva decât ceea ce prezintă actuala sa organizare - adică Mari Loje, Mari Maeștri și un ritual practicat la diferite niveluri -, atunci suntem siliți să plasăm începuturile erei istorice în cea de-a doua decadă a secolului al XVIII-lea. Dar dacă, având niște vederi mai liberale, susținem teoria că Masoneria speculativă a fost fondată pe, și ar fi urmașa sistemului operativ al Cioplitorilor în Piatră, atunci ar trebui să ne extindem cercetările până în Evul Mediu. Aici vom descoperi numeroase dovezi documentare referitoare la existența și caracterul Masoneriei operative, căreia i-a succedat, în urma unei tranziții bine delimitate, Francmasoneria din ziua de azi. Realizând conexiunea între istoria scrisă a masonilor operativi și cea a succesorilor lor speculativi, iese la iveală o istorie autentică și continuă, care ne va conduce înapoi la o epocă cu multe secole anterioară momentului așa zisei Renașteri din anul 1717. Dacă aș fi scris doar o istorie a Masoneriei speculative, atunci m-aș fi limitat doar la o epocă (undeva prin secolul al XVII-lea) în care există dovezi ce demonstrează că perioada de tranziție a început și, pe altă parte, indică momentul în care Sistemul operativ s-a transformat în Masonerie speculativă.

Dar pentru că mi-am propus să scriu o istorie a Francmasoneriei în care sistemele operativ și speculativ reprezintă diviziuni aflate într-o strânsă conexiune, sunt constrâns să merg mai departe și să investighez apariția și evoluția artei operative în calitate de precursor și fondator al artei speculative. Detaliile autentice ale situației Masoneriei operative din Evul Mediu, a legăturilor sale cu alte societăți, și a transmutării sale, într-o perioadă ulterioară, în Masoneria speculativă, va constitui narațiunea istorică a Francmasoneriei.¹

¹ Albert Mackay, *The History of Freemasonry: Its Legendary Origins*, 3rd ed., cap.II, „Istoria ei legendară”, Dover Publications. - n.t.

Partea I

ISTORIA ORIGINILOR MASONERIEI

I. Începuturile și evoluția

Orice studiu al simbolismului și filosofiei Francmasoneriei trebuie în mod necesar să fie precedat de o scurtă investigație a originii și istoriei instituției. Străveche și universală cum este, de unde s-a ivit ea? Care au fost evenimentele legate de nașterea sa? Din ce asociații înrudite sau similare a apărut? Sau ea a fost, la începuturile sale, originală și independentă de orice influențe exterioare și fără legătură cu nici o altă instituție?

Acestea sunt întrebările pe care un cercetător avizat și le va pune încă de la începutul investigațiilor sale; și lor trebuie să le dea un răspuns clar înainte de a se aștepta să-i înțeleagă adevăratul caracter ca instituție simbolică. El trebuie să-i cunoască într-o oarecare măsură antecedentele înainte de a-i aprecia spiritul și caracterul.

Dar cel care dorește să ajungă la un rezultat satisfăcător al acestei investigații trebuie în primul rând – ca o condiție preliminară absolut necesară a succesului – să se elibereze de influența unei greșeli pe care sunt prea adesea tentați să o facă novicii în filosofia masonică. El nu trebuie să confunde doctrina Francmasoneriei cu forma sa exterioară și extrinsecă; să nu presupună

că anumite uzanțe și ceremonii – care există în prezent dar care, chiar și acum, sunt supuse unor variații ample în diferite țări – constituie suma și substanța Francmasoneriei. Antichitatea prudentă a exprimat esențele prin ceremonii, pentru mai multă solemnitate și o mai bună amintire și observare a ceea ce trebuie săvârșit. Dar nu trebuie să uităm nici un moment că ceremonia nu este esența. Ea nu este decât veșmântul exterior care o acoperă și o împodobește, la fel cum fac veșmintele cu trupul omenesc. Chiar dacă-l privezi pe om de aceste accesorii exterioare, vei avea în continuare microcosmosul, minunea creației, cu toți nervii, oasele și mușchii săi și, mai presus de orice, cu creierul, gândurile și sentimentele sale. Tot astfel, dacă Masoneria este privată de ceremoniile exterioare, rămân totuși filosofia și cunoașterea sa. Firește că acestea au fost mereu aceleași de-a lungul timpului, pe când ceremoniile au variat în diferite epoci și continuă să varieze și acum în diferite țări.

Definiția Francmasoneriei ca „o știință a moralității, ascunsă sub vălul alegoriei și ilustrată prin simboluri“, a fost atât de des citată încât, dacă nu ar fi frumusețea sa, ar deveni obositoare. Dar această definiție conține exact principiul care tocmai a fost enunțat. Francmasoneria este o știință – o filosofie – un sistem de doctrine care este predat, într-un mod specific, prin alegorii și simboluri. Acesta este caracterul său intern. Ceremoniile sale sunt adaosuri externe, care nu-i afectează substanța.

Acum, când suntem pe cale să inițiem o cercetare a originilor Francmasoneriei, trebuie să ne ocupăm de acest sistem specific de filosofie, și nu de ceremoniile care au proliferat pe seama lui. Orice alt demers ne-ar induce cu siguranță în eroare.

Prin urmare, dacă cercetăm originea și începuturile filosofiei masonice, trebuie să ne întoarcem în epoca Antichității timpurii, când vom găsi primele semne în sânul unor asociații înrudite, unde aceeași filosofie era păstrată și predată. Dar dacă confundăm

ceremoniile Masoneriei cu filosofia acesteia și căutăm originea instituției, modelată în forma exterioară actuală, cu greu vom avea motiv să ne întoarcem în timp mai departe de începutul secolului al XVIII-lea și, în fapt, nici măcar până atunci. Căci în ritualuri s-au operat numeroase modificări importante după această dată.

Odată ce am ajuns la concluzia că nu ritualul masonic, ci filosofia masonică este cea pe care trebuie să o investigăm, următoarea întrebare care se pune în mod firesc privește natura specifică a acelei filosofii.

Eu susțin că filosofia Masoneriei vizează contemplarea caracterului divin și a celui uman; a lui DUMNEZEU ca unica ființă eternă și existentă prin sine însăși, spre deosebire de mitologia popoarelor antice, împovărată de o multitudine de zei și zeițe, de semizei și eroi; a OMULUI ca ființă nemuritoare, care se pregătește în viața prezentă pentru un viitor veșnic, de asemenea în contradicție cu filosofia antică, ce reducea existența umană la viața prezentă.

Filosofia Francmasoneriei este constituită, așadar, din aceste două doctrine, a unicității lui Dumnezeu și a nemuririi sufletului. Dacă vrem să o definim succint, vom spune că ea este un sistem filosofic străvechi care propovăduiește aceste două dogme. Prin urmare, dacă, în mijlocul obscurității și a degradării intelectuale a vechilor religii politeiste găsim ici și colo, în toate epocile, anumite instituții sau asociații care au propovăduit aceste adevăruri – și aceasta într-un mod particular, alegoric și simbolic – atunci avem dreptul să spunem că asemenea instituții sau asociații au fost predecesoarele instituției masonice așa cum există ea în prezent.

Aceste observații preliminare îi vor permite cititorului să abordeze teoria despre originile Francmasoneriei pe care o propun în următoarele teze:

1. În primul rând, susțin că din cele mai vechi epoci ale istoriei lumii au existat anumite adevăruri de importanță vitală pentru bunăstarea și fericirea umanității, care au fost comunicate – nu importă cum – dar cel mai probabil prin inspirație directă de la Dumnezeu către om.

2. Aceste adevăruri constau în principal din concepții abstracte referitoare la unicitatea lui Dumnezeu și la nemurirea sufletului. Nici o îndoială rezonabilă nu poate exista în privința adevărului acestor două propoziții. Credința în aceste adevăruri este o consecință necesară a sentimentului religios care a format întotdeauna o caracteristică esențială a naturii umane. Omul este, în primul rând și spre deosebire de toate celelalte creaturi, un animal religios. Ch. Gross își începe interesanta sa lucrare *Religia păgână în dezvoltarea sa populară și simbolică* cu afirmația că:

unul din fenomenele cele mai remarcabile ale rasei umane este existența universală a ideilor religioase – o credință în ceva supranatural și divin și un cult corespunzător acestei credințe.

Deoarece sentimentul religios a fost implantat de natură, tot natura trebuie să-l fi dirijat pe o cale adecvată. La început, credința și cultul trebuie să fi fost la fel de pure ca apa unui izvor, deși în epocile ulterioare și înainte de apariția luminii creștinismului, ambele vor fi fost corupte prin influența preoților și a poezilor asupra unor oameni ignoranți și superstițioși. Primele două propoziții ale teoriei mele se referă exclusiv la această perioadă primordială care a precedat coruperile; la acestea din urmă mă voi referi în continuare.

3. Aceste adevăruri despre Dumnezeu și nemurire au fost transmise, cel mai probabil, prin linia patriarhilor din seminția lui Seth, dar au fost cunoscute, în orice caz, lui Noe, care le-a comunicat descendenților săi direcți.

4. Ca urmare a acestei transmisii, adevăratul cult al lui Dumnezeu a continuat să fie practicat, câtva timp după retragerea potopului, de către noachiți, urmașii lui Noe.

5. Într-o perioadă ulterioară (nu importă când, dar tradiția biblică o plasează în vremea tentativei de a construi Turnul Babel) un număr mare de oameni s-au desprins din rândurile noachiților.

6. Acești secesioniști au uitat rapid adevărurile divine care le fuseseră comunicate de strămoșul lor comun și au căzut în cele mai deplorabile erori teologice, corupând puritatea cultului și ortodoxia credinței religioase pe care o primiseră inițial.

7. Aceste adevăruri au fost păstrate în integritatea lor de un număr foarte mic de oameni pe linie patriarhală, unui număr și mai redus permițându-li-se să rețină doar fragmente pâlپătoare din adevărata lumină.

8. Prima categorie s-a limitat la descendenții direcți ai lui Noe, iar cea de-a doua a numărat în rândurile sale preoți și filosofi și, poate, mai târziu încă, poeți ai națiilor păgâne, precum și cei pe care i-au inițiat în secretele acestor adevăruri. Despre prevalența acestor adevăruri religioase printre descendenții patriarhali ai lui Noe dispunem de dovezi ample în scrierile sacre. Cât despre existența lor în unele cercuri de păgâni erudiți, avem mărturia a numeroși autori inteligenți care și-au dedicat energiile acestui subiect. Astfel Grote, în lucrarea sa *Istoria Greciei*, spune:

Mai mulți cercetători competenți au pus în legătură interpretarea alegorică a miturilor cu ipoteza unui „străvechi și foarte instruit corp preoțesc”, avându-și originile fie în Egipt, fie în Orient, și care le-a comunicat grecilor barbari și primitivi cunoștințe religioase, fizice și istorice „sub vălul simbolurilor“.

Ceea ce se spune aici numai despre greci este valabil pentru toate celelalte nații intelectuale ale Antichității.

9. Sistemul sau doctrina primei categorii a fost numită de autorii masonici „Francmasoneria pură sau primitivă“ a Antichității, iar cea a ultimei categorii, „Francmasoneria falsă“ a aceleiași perioade. Dacă nu greșesc, termenul de „pur“ se referă la doctrinele propovăduite de descendenții lui Noe pe linie iudaică, iar cuvântul „fals“ la descendenții pe linie păgână.

10. Marea masă de oameni, mai ales printre păgâni, era complet nefamiliarizată cu acest adevăr divin, ce constituia piatra de temelie a ambelor tipuri de Francmasonerie (pură și respectiv falsă) fiind adânc cufundați în erorile credințelor și ale cultului păgân.

11. Aceste erori ale religiilor păgâne nu au fost invenții voluntare ale oamenilor care le-au cultivat, ci coruperi treptate și aproape inevitabile ale adevărilor propovăduite la început de Noe; într-adevăr, aceste coruperi sunt atât de evidente încât pot fi cu ușurință detectate și readuse la forma originală de la care au deviat la un moment sau altul, indiferent cât de mult se deosebesc ele la diferitele popoare. Astfel, în viața și faptele lui Bacchus sau Dionysos găsim echivalentul travestit al carierei lui Moise, iar în numele lui Vulcan, zeul fierar, vedem clar o corupere etimologică a apelativului Tubal Cain, primul meșteșugar în metal. Căci „Vulcan“ nu este decât o formă modificată a lui „Baal-Cain“, zeul Cain.

12. Dar oamenii care au fost familiarizați cu adevărul, și-au primit cunoștințele prin intermediul inițierii în anumite mistere sacre, în sânul cărora ele au fost ascunse de privirile mulțimii.

13. Aceste Mistere au existat în toate țările păgâne, de fiecare dată sub un alt nume, și într-o anumită măsură sub o altă formă, dar întotdeauna și pretutindeni cu același scop de a insufla, prin învățături alegorice și simbolice, marile doctrine masonice

ale unicității lui Dumnezeu și nemuririi sufletului. Aceasta este o idee importantă, iar faptul pe care îl enunță nu trebuie niciodată pierdut din vedere în nici o cercetare a originilor Francmasoneriei; căci Misterele păgâne au fost pentru Francmasoneria falsă a Antichității exact ceea ce sunt lojile Maeștrilor pentru Francmasoneria din zilele noastre. Este inutil să aducem dovezi ale existenței lor, întrucât este un fapt general admis și la care fac mereu referire toți istoricii, vechi și moderni.

14. Cele două diviziuni ale Instituției Masonice care au fost definite în teza 9 – anume Francmasoneria pură, sau primitivă, printre descendenții evrei ai patriarhilor, numiți noachiți sau descendenții lui Noe, deoarece nu au uitat și nici nu au abandonat învățăturile marelui lor strămoș, și Francmasoneria falsă practică printre națiile păgâne – au străbătut șuvoiul timpului în curente paralele, adesea apropiate, dar fără să se amestece vreodată.

15. Dar aceste două curente nu au fost întotdeauna separate, căci izvorând, în lungile epoci anterioare, dintr-o sursă comună – vechea preoțime despre care am vorbit deja în teza 8 – și apoi divizându-se în Francmasoneria pură și cea falsă ale Antichității și rămânând separate secol după secol, ele s-au întâlnit în cele din urmă în construirea marelui templu de la Ierusalim; și s-au unit în perioada când israeliții erau conduși de regele Solomon, iar tirienii de Hiram, regele Tirului, și de Hiram Abif. Este adevărat că Francmasoneria falsă nu și-a încetat existența numaidecât. Dimpotrivă, ea a mai durat câteva secole după această perioadă; și doar după mult timp, sub domnia împăratului Theodosius, Misterele păgâne au fost total și definitiv abolite. Dar prin unirea la Ierusalim a Francmasoneriei evreiești pure cu Francmasoneria tiriană falsă, s-a produs o infuzie reciprocă a respectivelor doctrine și ceremonii, care s-a încheiat cu abolirea celor două sisteme distincte și institui-

rea unuia nou, care poate fi considerat prototipul imediat al instituției prezente. Prin urmare, mulți cercetători în Masonerie, care nu merg cu investigațiile lor mai departe de teza 15, sunt mulțumiți să găsească originea Francmasoneriei în templul lui Solomon. Dar dacă teoria mea este corectă, acolo ea nu s-a născut, ci doar și-a modificat caracterul. Legenda celui de-al treilea grad – legenda de aur, «legenda aurea» a Masoneriei – a fost adoptată acolo de Francmasoneria pură (care anterior nu avusese o astfel de legendă) de la Francmasoneria falsă. Dar legenda existase din vremuri imemorabile, sub alte nume și forme, în toate Misterele. Doctrina nemuririi, care până atunci fusese predată de noachiți doar ca ceva abstract, a fost mai apoi insuflată printr-o lecție simbolică – și astfel simbolul lui Hiram Constructorul urma să devină pentru totdeauna trăsătura distinctivă a Francmasoneriei.

16. Dar o altă modificare importantă a fost săvârșită în sistemul masonic odată cu construirea templului. Anterior unirii care a avut loc atunci, Francmasoneria pură a noachiților fusese întotdeauna speculativă, dar ea nu se asemena cu organizația prezentă decât în ce privește cultivarea acelorași principii abstracte ale adevărului divin.

17. Tirienii, dimpotrivă, erau arhitecți prin vocație și, cum conducătorii lor erau discipoli ai școlii Francmasoneriei false, ei au fost cei dintâi care, la templul lui Solomon, când s-au alăturat contemporanilor lor evrei, au infuzat științei speculative practicate de aceștia din urmă elementele unei arte operative.

18. În consecință sistemul a continuat, veacuri de-a rândul, să prezinte un amestec de elemente din Masoneria operativă și cea speculativă. Vedem acest lucru în *Collegia Fabrorum*, sau Colegiile Meseriașilor, înființate pentru prima oară la Roma de către Numa, și care aveau în mod cert o formă de organizare masonică; în secta evreiască a esenienilor, care deopotrivă

clădeau și se rugau, și despre care se susține că erau urmașii constructorilor templului, dar mai cu seamă în tagma francmasonilor itineranți din Evul Mediu, care se identificau prin nume cu succesorii lor moderni, și ale căror societăți erau alcătuite din oameni învățați ce predau și scriau. Astfel că, vreme îndelungată, Francmasoneria a continuat să fie atât operativă cât și speculativă.

19. Dar o altă schimbare urma să fie efectuată în instituție pentru a o face să fie exact ceea ce este acum, astfel că într-o perioadă foarte recentă (comparativ vorbind), aspectul operativ a fost abandonat și Francmasoneria a devenit pe de-a-ntregul speculativă. Momentul exact al acestei schimbări nu lasă loc la ipoteze. El a avut loc în timpul domniei reginei Ann a Angliei, la începutul secolului al XVIII-lea. Preston ne oferă însăși cuvintele decretului care a instituit această schimbare, întrucât el spune că atunci s-a convenit ca „privilegiile Masoneriei să nu mai fie limitate la masonii operativi, ci să fie extinse la oamenii de felurite meserii, cu condiția ca ei să fie confirmați și inițiați în ordin”.

*

Cele nouăsprezece teze enunțate în cartea de față conțin o viziune succintă asupra progreselor Francmasoneriei, de la originile sale în primele epoci ale lumii, ca simplu sistem de filosofie religioasă, prin toate modificările la care au supus-o evreei și neamurile păgâne, până când, în cele din urmă, a căpătat forma perfectă din zilele noastre. În tot acest timp ea a păstrat neschimbate anumite caracteristici care pot fi considerate, prin urmare, trăsăturile sale specifice, și prin care ea s-a deosebit întotdeauna de orice alte asociații contemporane, indiferent cât de mult i-ar fi semănat acestea ca formă exterioară.